

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (2):199-220

Geliş Tarihi:05.09.2019

Kabul Tarihi:27.12.2019

<https://doi.org/10.30561/sinopusd.616019>

<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

TÜRKİYE'DEKİ ÇEVİRMENLERİN KANUNLARDAKİ YERİNE YAPILAN VURGULAR VE ÇALIŞMA, MALİ KOŞULLARI AÇISINDAN AMERİKA VE İNGİLTERE'DEKİ ÇEVİRMENLERLE KARŞILAŞTIRMALI DURUMU

Refika Zuhal GILIÇ*

Öz

Bu çalışmada günümüzde hala Türkiye'de oturmuş bir meslek grubunun sahip olduğu haklara tamamen kavuşamayan ve icra ettiği önemin karşılığını hem saygınlık hem de maddi anlamda edinemeyen çevirmenlik mesleği araştırılmıştır. Araştırmada Türkiye'de bu yönde başbakanlık (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı) da dahil yapılan tüm girişimlere rağmen, kanunlar içerisinde konumu belirsizlik arz eden ve daha çok cezai yükümlülükler konusunda bahsi geçen çevirmenlerin durumuna tekrar dikkat çekmek hedeflenmektedir. Bu bağlamda öncelikle diğer meslek grupları ve mevzuat içerisinde belirsiz olan çevirmenlik mesleğine binaen çevirmen ve bilirkişi kavramları irdelenmiştir. Sonrasında yurt dışındaki gelişmiş iki ülke örneği olan İngiltere ve ABD ile Türkiye'deki çevirmenlerin koşulları ile çevirmenlikle ilgili altyapısal veriler tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Sonuçta, Türkiye'de çevirmen olmakla ilgili saptanan problemler sıralanıp, bu problemlere çözüm önerileri üretilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çevirmenlik mesleği, Kanunda çevirmenler, Türkiye'de çevirmenlik mesleği.

* Öğr. Gör. Sinop Üniv., Ayancık Meslek Yüksekokulu, refika.gilic@sinop.edu.tr; Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, refika.gilic@ogr.sakarya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3474-5804>.

The Emphases Made on the Place of the Translators in Legislation in Turkey and the Comparative Situation with the Translators in The USA and UK in Respect of Their Working and Financial Conditions

Abstract

In this study the profession of translation which is still not fully gained the rights of a professional group seated in Turkey today and which cannot receive the recompense of the importance it constitutes both in terms of respectability and financially, has been investigated. Despite all attempts made in this direction in Turkey, including the Prime Ministry (T.R. Prime Ministry Administration Development Directorate), it is aimed to draw attention with this study again to the situation of the translators whose position in the law is uncertain and that are mentioned more about criminal obligations. In this context, the concepts of translators and experts have been examined primarily because of the profession of translation which is unclear in other professional groups and legislation. Then, translator's conditions in Turkey with two developed country examples on abroad The UK and The USA as well and translatorship related infrastructural data via tables were presented. In conclusion, problems regarding being a translator in Turkey were listed and solutions were proposed to these problems.

Keywords: Translation profession, Translators in legislation, Translation profession in Turkey.

Giriş

Nasıl ki bilim insanlık tarihi var olduğundan bu yana, insanların gereksinimlerini karşılayabilmek ve problemlerini çözebilmek için var olduysa, bu olay ve ilişki dizgesinden kaynaklanan birikimi de farklı dil ve kültürlerle aktaran çeviri eylemi ve bunu gerçekleştiren birey olarak çevirmen farklı roller üstlenerek yüzyıllardır hep var olmuştur. Şüphesiz ki şu an kısa bir şekilde ifade ettiğimiz bu süreç ve çevirmenin bu süreçteki sapaklara göre aldığı farklı rolleri tarihin akışı içerisinde küresel anlamda anlatabilmek için yüzlerce kitap yazılmıştır. Bizim bu çalışmada değineceğimiz konu ise, günümüzde Türkiye’de çevirmenin diğer kamu çalışanlarıyla karşılaştırılarak sunulan hukuki konumu, bu konumun gelişmiş iki ülke olan İngiltere ve

Amerika'daki hak ve olanaklar açısından durumu ve bu bağlamda Türkiye'de ki eksikliğin nedenleri ve bunlara yönelik çözüm önerileri olacaktır.

1. Türkiye'de Çevirmenlik Mesleği

1.1. Çevirmen ve Bilirkişi Kimdir?

Tüm bu yukarıda belirtilen konulara adım atmadan ve çevirmenlerin Türkiye'de ki hukuki boyutunu irdelemeden önce çevirmenin ve meslek olarak çevirmenliğin ne anlama geldiğini net bir şekilde aktarmak faydalı olacaktır. Bu tanımlamayı yaparken özellikle hukuki boyutta karıştırıldığı bilirkişi kavramına da açıklık getirilecektir.

En yalın haliyle “bir dilde yazılı bir metni başka bir dile çeviren kişiye mütercim, bir konuşmanın ya da metnin söylenmesini ya da yazılmasını takiben çeviri yapan kişiye ise tercüman; bu iki çeviri eylemini yapan kişiyi genel olarak ifade ettiğimizde ise çevirmen” diyebilmekteyiz (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015: 5). Yapılan bu çeviri eylemini kapsayan mesleğe ise çevirmenlik denmektedir. Çevirmenlik mesleğini icra eden çevirmenlerin hukuksal boyutta *bilirkişi* kavramıyla karıştırılmasını eleştiren Kurt (2015) çevirmeni bu boyutuyla şu şekilde açıklamıştır; “Çevirmen, bir dilde yazılmış bir yazıyı ya da bir söylemi, üzerinde inceleme yapmadan, sebep sonuç ilişkisi aramadan, bildiği başka bir dile çevirerek insanlar arası iletişimi sağlayarak kültürler arasında köprü görevini gören kişi olarak tanımlanabilir”. Bu noktada, her ne kadar Türkiye'de hala hak ettiği haklara kavuşmamış olmasına karşın çevirmenin kültürlerarası bir aktör olarak tanımlanması dolayısıyla önemli konumunun altı çizilmek istenmiştir. Ülkemiz kanunlarında bilirkişiliğin yasal bir tanımı bulunmamakla birlikte, hukuksal kapsam içerisinde kastedilen ve birçok dilde olduğu üzere bilirkişi kavramının *uzman* anlamında kullanıldığı, *çevirmen* kavramıyla karıştırılmayacak kadar genel bir terim olduğunu, mahkemeye intikal eden ya da hukuka isnat edilen olayın kendine has özellikleri bağlamında ele alınması gereken bir kavram olduğunu görmekteyiz. Bilirkişiyle ilgili olarak, Hukuk Muhakemeleri Kanununda (HMK'da); “Mahkeme, çözümü özel veya

teknik bir bilgiyi gerektiren hallerde, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir...” denilmektedir. Bu özel ve teknik konular farklı meslek gruplarının özel in-celiklerini taşıması bakımından, bir olayda ihtiyaç duyulan teknik destek, diğer bir mahkeme olayında farklı bir mesleki birikim ihtiyacına dönüşebilecektir. Tercü-manlık, tercüman (sözlü çevirmen) ya da çevirmen ise bu farklılaşan meslek grupları içerisinde bulunan onlarca meslekten sadece bir tanesidir. Tıpkı bilirkişilik kavra-mında olduğu gibi tercüman ya da çevirmenlerle ilgili özel bir yasal tanımlama ya da çerçeve bulunmamaktadır. Sadece genel olarak farklı bilirkişileri ve bu bilirkişi-lerden bir tanesi olan çevirmenlere ilişkin hukuksal çıkarımlar yapabileceğimiz iki ayrı kanun görmekteyiz; birincisi HMK (Hukuk Muhakemeleri Kanunu), diğeri ise Ceza Muhakemesi Kanunu’dur (CMK). CMK’da “Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına re’ sen, Cumhuriyet savcısının, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafinin veya kanunî temsilcinin istemi üzerine karar verilebilir. Ancak hâkimlik mesleğinin ge-rektirdiği genel ve hukukî bilgi ile çözülmesi olanaklı konularda bilirkişi dinlene-mez” olarak geçmektedir. Bu tanımlamanın asıl kaynağı HUMK’undan gelmektedir denilebilir (“Uyap Mevzuat ve İçtihat Programı, 2019”) Bu meslek grupları içeri-sinde hukuksal boyutta çevirmen ise bilirkişiden farklı tutularak şu şekilde ifade edil-miştir; “tercüman duruşma dilini bilmeyen ya da anlamayan veya sağır dilsiz olması sebebiyle iletişimi kuramayan, sanık veya tanık ile mahkeme arasında çeviri şeklinde bir belirlemeyi yapan, iletişimi kuran kişidir” diye anlatılmaktadır (Tezcan, 2014: 699). Bu duruma paralel olarak, hukukçu Faruk Erem bilirkişiliğin çevirmenlik ya da tercümanlıkla karıştırılmaması gerektiğini savunarak şu şekilde açıklama yap-maktadır; “... bilirkişi teknik bilgisiyle adalete katkıda bulunurken, tercüman sadece iletişimi sağlar. Bu yüzden tercüman statüsünün ayrı bir düzenleme yapılmaksızın bilirkişiye benzetilmesi yerinde olmamıştır” (Tezcan içinde Erem, 2014: 699). Kav-ramsal olarak bilirkişi ve çevirmen arasında süregelen karmaşa, yukarıda da değinil-diği üzere tercümanlık yapan kişinin tercümanlık alanında uzman olması sebebiyle 2011 yılında yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda *tercüman bilirkişisi*

olarak düzenlenip kullanılması ile birlikte engellenmiştir. Tabii bu günümüzde Türkiye'deki tercümanları/çevirmenleri ilgilendiren sorunlardan bir tanesidir. Bununla birlikte, çevirmenleri ilgilendiren ve çözümlenmesi beklenen hâlihazırda birçok problem bulunmaktadır. Bunlardan en dikkat çekicisi ile başlayacak olursak kamu çalışanı veya serbest çevirmen olarak çalışanların yasalar içerisindeki belirsiz ya da görünmez konumu ilk fark edilecek olandır.

1.2. Diğer Meslek Grupları ve Mevzuat İçerisinde Belirsiz Olan Çevirmenlik Mesleği

Genelden özele kamu personelinin durumunu hukuksal boyutta inceleyecek olursak, Anayasa'nın 128. maddesi gereğince, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin statülerinin kanunlarla düzenlenecek olduğunu, bunun haricindekilerin mali ve sosyal haklarının toplu sözleşme hükümleri ile denetlenebileceği sonucu çıkmaktadır (Atay, 2015: 20). Türkiye'de adli ve noterlik kurumları gibi kamu kurumlarında görev alan çevirmenlerin durumunu bu madde kapsamında incelediğimizde, aslında anayasanın gereği olan mesleki statülerinin, diğer kamu görevlerinde hizmet veren doktor veya öğretmen ya da memurlarının mesai, ücret vb. özlük gibi haklarının yarısına bile sahip olamadığı, dolayısıyla bu anayasal haktan mahrum edildiği görülmektedir. Çünkü yukarıda bahsedilen ve resmî kurumlarda çalışan ya da ihtiyaca göre görevlendirilen uzman veya memur statüsünde görevlendirilen çevirmenlerin kurumsallaşmış bir meslek erbabı olarak tanımlaması yer almamakta, çevirmen olarak tanımlandıkları yerlerde ise kesin haklara haiz olduğu kanısına varılamamaktadır. Daha açık ifade edilecek olursa, resmî kurumlarda örneğin noterlik ya da mahkemelerde tercümanlık yapan çevirmenlerin sadece alacakları cüzi miktar ve oranı, hâkimin hangi koşullarda kendisine duruşmadan el çektirebileceği, yanlış çeviride bulunursa hangi cezaları alacağı gibi negatif yönler vurgulanmaktadır. Anayasanın 128. bu önemli maddesini serbest çevirmenlerin durumuyla ilişkilendirirsek, ne yazık ki yine benzer bir sonuçla karşılaşmaktayız. Bunun başlıca sebebi Türkiye'de bireysel olarak ev ofislerde, internet mecralarında ya da çeviri bürolarında serbest

faaliyet gösteren çevirmenlerin de haklarının net bir şekilde hukuksal kapsam içerisine alınamaması, devletimizin buna yönelik politika ve kanun üretmede yetersiz kalmasıdır. Tabii özellikle çevirinin özerk bir bilim dalı olarak bilim dünyasına girmeye başladığı 1970'ler sonu ve sonrası olan 1980'lerde ve Türkiye'de çeviribilim/mütercim-tercümanlık bölümlerinin yaygınlaştığı 1990'lar ve özellikle 2000'lerde çevirmenlerde sendikal olmasa da gelişmiş ülkelerde gördüğümüz meslekleşme bilinci, standartlaşmaya yönelik çalışmalar ve farklı çeviri alanlarına özel birliklerin oluşturulmaya başlandığını ve ulusal çeviri örgütlenmesinin bilincine varıldığını gözlemlemekteyiz. Yine de bu oluşumların temelinde benimsenen birkaç prensip haricindeki kuralların caydırıcı nitelikte hukuki kapsama alınıp denetlenmemesi gerçeği ve bu alanda Türkiye'de bir kontrol mekanizmanın bulunmayışı, serbest çevirmenlerin bu anayasal sendikal haklar çerçevesine sokulabilecek boyuttan uzak kalmasına sebebiyet vermektedir.

Tablo 1: 657 Sayılı Kanun'a Tabi Olan ve Olmayan (Özel Kanun Hükümlerine Tabi Olan) Meslek Grupları

<p>Türkiye'de hala sosyal hak ve ücretlendirme vb. gibi koşullarının netleştirilip makul bir sonuca bağlanamadığı çevirmenlerin konumunu kamu kuruluşlarında 657 sayılı kanuna tabi olarak belli yeterlilik sınavlarıyla (KPSS, TUS vb.) ataması yapılarak çalışmakta olan öğretmen, doktor gibi meslekler ve özel şartlara tabi olarak çalışan kamu görevlileriyle karşılaştığımızda oluşan bağlam içerisinde yerinin olmadığını fark etmekteyiz. Aşağıdaki tabloda bu durumu net şekilde gözlemlemek mümkündür: 657 Sayılı Kanun'a tabi olan Kurumlar: -Genel ve Katma Bütçeli Kurumlar,</p> <p>-İl Özel İdareleri, -Belediyeler, -İl Özel İdareleri ve Belediyelerin kurdukları birlikler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar, -Kanunlarla kurulan fonlar,</p>	<p>657 Sayılı Kanun hükümlerine tabi olmayanlar. Bu Kurum ve Kuruluşlar kendi özel kanun hükümlerine tabidirler:</p> <p>- Anayasa Mahkemesi üye ve yedek üyeleri ile raportörleri, - Hâkimlik ve savcılık mesleklerinde veya bu mesleklerden sayılan görevlerde bulunanlar, - Danıştay ve Sayıştay meslek mensupları ve Sayıştay savcı ve yardımcıları, - Üniversitelerin, İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinin, Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerinin, Devlet Güzel Sanatlar Akademilerinin, Türkiye ve Orta - Doğu Amme İdaresi Enstitüsünün öğretim üye ve yardımcıları, - Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası üyeleri, - Genelkurmay Mehteran Bölüğü Sanatkarları, - Devlet Tiyatrosu ile Devlet Opera ve Balesi ve Belediye Opera ve tiyatroları ile şehir ve belediye konservatuvar ve orkestralarının sanatkâr memurları, uzman memurları, uygulamacı uzman memurları ve stajyerleri, - Spor-Toto Teşkilatında çalışan personel,</p>
--	--

<i>– Kefalet sandıklarında veya Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüklerinde çalışan memurlar (Çalışkan, 2018).</i>	<i>-Subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş ve sözleşmeli erbaş ve erler ile Emniyet Teşkilatı mensupları (Çalışkan, 2018).</i>
--	--

Yukarıdaki tabloda kanunun ilgili madde (657) gereğince devlet memuru olma hakkına tabi olanlar ve özel kanunlara tabi olan meslek gruplarının net bir şekilde kapsam altına alındığını, bu kapsam ve kanun çerçevesinde çevirmenlerle ilgili ayrı bir başlık veya hak talep edilebilecek bir ibare görülemediği manidardır. Çeviri konusuna sadece Fikri Hukuk kapsamında 2008 yılında yapılan güncellemeler sonucunda düzenlenen Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) maddelerinde rastlanılmaktadır (Üstün, 2005). Avukat, aynı zamanda çevirmen ve çeviri derneği üyesi olan İrfan Güler, bu yasanın çevirinin bir tanımını yapmadığı gibi çeviri eseri de ayrı bir kategori olarak ele almadığını, yani onu işleme eserler kategorisine koymuş olduğunu belirterek konuyu şu şekilde açıklık getirmektedir:

“Esasen yasanın hiçbir yerinde “çeviri” veya “çevirmen” kavramları kullanılmamakta olup, sadece yasanın 6/1 maddesinde “Tercüme” kavramına yer verilmiştir. Yasanın görünmez kahramanları olan “çeviri eser” yasada “işleme eser”, “çevirmen” ise “işleme eser sahibi” olarak yer almıştır. Yasa, işleme eseri; diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat mahsulleri; işleme eser sahibini ise, bir işlenmenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları mahfuz kalmak şartıyla onu işleyenidir, şeklinde tanımlamıştır. Bir fikri ürünün işleme eser vasfına haiz olabilmesi için bazı unsurların varlığı gereklidir. Bu anlamda bir çeviri eserin varlığı için gerekli olan unsurlar şunlardır: A- Esasa ilişkin (yasada yer alan) unsurlar: 1- Çeviride, yararlanılan asıl esere sadık kalınması (asıl eserden bağımsız olmama), 2- Çevirinin, çevirenin kişisel özelliklerini taşıması (işleyenin hususiyetini taşıma), diğer bir deyişle çevirenin ciddi fikri katkısını içermesi, 3- İstifade edilen eser sahibinin haklarına zarar getirmeme. B- Şekle ilişkin unsurlar: 1- Çevirinin de ilim ve edebiyat eseri olması (asıl eserle aynı kategoride yer alma), 2- Asıl eserle olan ilişkisinin belirtilmesi, 3- Asıl eser sahibinin izninin gerekmemesi” (Güler, 2005).

Yukarıda sözü edilen ve işleme eser ve işleyen olarak görünen çeviri ve çevirmen ile ilgili bu bakış açısı esasen ülkemizin 1995'te katılmış olduğu Bern Birliği Antlaşması'ndaki maddelerle çelişmektedir. Çünkü bu antlaşmada "Çeviriler, işlemler, müzik düzenlemeleri ve edebiyat ve sanat eserlerindeki diğer değişimler, özgün eser olarak korunur" (Güler, 2005) denilmiştir. Bu çelişki yıllarca süregelen çeviri ve çevirmen hakları ve bunların hukuk içerisindeki eksik ve yanlış konumlandırılması sorunlarına bir nebze de olsa farkındalık sağlamış, Türkiye'de 90'larda ön plana çıkmaya başlayan ve 2000'lerde çevirmen birlikleri kurma, çeviri dernekleri açma, örgütlenme ve tek çatı altında toplanma çabalarına ivme kazandırmıştır. Buna benzer çabalar kuşkusuz mevzuat ve standardizasyon bağlamındaki maddelerin özel bir çeviri ya da çevirmenler kanunu, örgütlenmesi, birliğinin olmayışı ve en önemlisi Avrupa Birliği sürecindeki ülkemizin milli çeviri politikası üretmede etkinliğinin az olması nedeniyle çözüm aşamasında benzer eksiklikleri daha net görebilmeyi sağlamış ve bu eksikleri gidermeye yönelik çalışmalar başlamış ve halen sürdürülmeye çalışılmaktadır. Peki, yukarıda belirtilen hukuksal bilgiler dışında incelemek istersek, acaba Türkiye'de çeviri ve çevirmenleri ilgilendiren kanuni haklar ve kurallara nerelerde değinilmektedir? Çevirmenin eksik ya da yanlış konumlandırılması konusuna dikkat çekilmek istenerek sorulan bu soruya aşağıdaki tabloda bir araya getirilen farklı hukuki maddeler verilerek bir cevaplandırma yapılabilir:

Tablo 2: <i>Hukuksal Kapsam İçerisine Giren ve Girebilecek Çeviri ve Çevirmenlik ile ilgili kanunlar</i>
1-1512 Sayılı Noterlik Kanunu (Çeviriyle ilgili maddeler: 60, 103, 104, Ücret Tarifesi: Madde 112, Sayfa Hesabı: Madde 113)
2-Noterlik Kanunu Yönetmeliği (Çeviriyle ilgili madde 96, diğer maddeler: 23, 56)
3-492 Sayılı Harçlar Kanunu (Sayfa hesabı: Madde 135)
4-5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
5-5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (Maddeler: 137, 202, 324 (5))
6- 5271 sayılı CMK' nın 64.maddesi
<i>CMK' nın 64.maddesi hükmünce "Mahkemeler, her yıl yenilenmek üzere dil bilen eleman istihdam eden resmî kurumlardan gönüllü bilirkişilik yapacakların listesini ister ve gerektiğinde bilirkişiler bu listelerden hâkime karar vermesi açısından dava hakkında tam ya da tamamlayıcı bilgi vermek amacıyla yardımcı olmak için çağrılan tercüman/bilirkişiler çalışma yerlerine göre ikiye ayrılırlar: 1-Mahkemelerde görevlendirilenler, 2-Özel çalışanlar.</i>

- 7- 5271 sayılı CMK'nın 64.maddesinin 5. fıkrası (Bilirkişilik -Tercüman Bilirkişileri de dahil-Yemininin Yapıtırılması)
"Listelere kaydedilen bilirkişiler, il adli yargı adalet komisyonu huzurunda "Görevimi adalete bağlı kalarak, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsızlıkla yerine getireceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." sözlerini tekrarlayarak yemin ederler."
8-6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (Maddeler: 223, 263)
9-Noterlik Ücret Tarifesi (Çevirme Ücreti: Madde 4)
10-Türkiye Noterler Birliği: 7 Sayılı Genelge (Tercüme ücretlerinin %50'sinin tercümana ödenmesi hakkında)
11-5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
12- Bern Birliği Antlaşması (T.C. 1995'te katılmıştır.)
13- MYK Seviye 6 Çevirmen Meslek Standardı
14- ISO 17100-Bölüm 3 – Kaynaklar
15- ISO 17100-Bölüm 4 – Üretim öncesi süreçler ve faaliyetler
16- ISO 17100-Bölüm 5 – Üretim süreci; Bölüm 6 – Üretim sonrası süreçler
17- TS ISO 17100 Çeviri Hizmetleri – Çeviri Hizmetleri İçin Gereklilikler
18- FIT Çevirmenlik Bildirgesi.

Yukarıdaki tabloda hukuki boyut arz eden maddelerden görüyoruz ki çeviri eylemi ve onu icra eden çevirmenle ilgili maddelerin tek bir çatı altında net bir şekilde toplanmadığı gibi, birer birer incelediğimizde de birçoğunun çizilen sınırlarının uygulanmadığını fark etmekteyiz. Örneğin, 2011'de yürürlüğe giren HMK' da *bilirkişi* adıyla kast edilen genel *meslek uzmanı* kavramından ayrılmaya çalışılan *tercüman bilirkişisi* kavramı, dikkat çekmekte olan ve süregelen hukuk boşluklarından dolayı hala bilirkişi kavramıyla karıştırılmakta, kendi doğasına uygun olmayan arada kalmış koşullarla hukuksal olarak gelişigüzel açıklanmaya çalışılmaktadır. Önemle dikkat çekmek istediğimiz bir başka konu ise, yukarıda çevirmenlere dair hukuksal boyut verilerindeki 18 maddenin 12'sinin kamu kurumlarında çalışan çevirmenlere yönelik (noterlik, harçlar, ceza muhakemesi, hukuk muhakemesi kanunlarıyla) bağlayıcılık sağladığı, diğer 6 maddenin ise bir tanesinin ulusal diğerlerinin ise uluslararası boyuttaki standartlaşma normlarıyla çerçeveslendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Yani, var olan mevzuatın çoğunlukla çevirmenlerin yanlış çeviri yaptığından alacağı cezalar, yaptığı çeviri eyleminin zorluğu ve özgünlüğünden daha çok kaynak metnin çevirisini yaparken unutmaması gereken kurallar ve fikri hukuk kapsamında çevirinin sadece bir kısmının karşılığı olan tercüme (birçok çeviribilimciye göre sözlü çeviri etkinliği), sıkça zikredilen çevirmen yerine işlenme eser sahibi, çeviri

yerine işlenme eser olarak bahsedilmektedir (Üstün, 2001). Tüm bu hukuki ve standartlaşmaya yönelik maddelerin birbirlerinden bağımsız olarak, tek bir çatı altında bütünlük sağlamadan var oluşu, kaynak metnin üreticisinin ön plana alınarak, çevirmenin geri plana atılması bu unsurların etkisiz ve güçsüz kalmasına sebebiyet vermekte, özellikle Türkiye’de birçok haktan adaletli şekilde faydalanamayan çevirmenlerin sorunlarının giderilmesine herhangi bir katkı sağlamamaktadır.

Türkiye’de çevirmenlere ait haklar konusunda dikkate alınması gereken diğer bir problem kamu ve serbest çevirmenlerin hayatlarını ve mesleki doyumlarını etkileyecek sosyal, ekonomik şartlarla, tatil ya da çalışma saatleri veya süreleri ile ilgili belirsizliktir. Halbuki 1982 Anayasası’nın “Sosyal ve ekonomik haklar” bölümünde bahsi geçen haklar arasında yer alan ‘Çalışma şartları ve dinlenme hakkı’ (50.madde) gereğince, “Dinlenmek, çalışanların hakkı” olup, “Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir” denmektedir (Atay, 2015: 23). Bu hakla ilgili çevirmenlerin yaptıkları hak arayışında birçok kamuda çalışan kesime göre gerilerde kalmasının sebebi ise kuşkusuz çevirmenliğin bir meslek olarak Türkiye’de tam anlamıyla yerini sağlamlaştırılmamasıdır. Buna ilişkin olarak Bakırcıoğlu icra edilen bir işin meslek olabilmesi için şu tanımlamayı yapmaktadır; “Bir uğraşın meslek özelliği taşıması için, yasal düzenlemesi, belli bir eğitimi, statüsü, kuralları(normları) ve kullandığı belli araç gereçleri olmalıdır” (Kılınç içinde Bakırcıoğlu, 2007: 9). Her ne kadar günümüzde ulaştığı koşullarda yukarıdaki öğelerin her biriyle aldığı yollar olsa da pratikte mesleğin olgunlaşabilmesi için hala atlaması gereken bazı basamaklar vardır. Bununla birlikte meslekleşme açısından özellikle 2000’lerden sonra harcanan çabalar son dönemdeki Mesleki Yeterlilik Kurumunun (MYK) önemli girişimleri, çevirmenlerin meslekleşmesi anlamında yüz güldüren bir gelişme olmuştur. Bahsedilen kurumun 2013 yılında Resmi Gazetede yayınladığı Ulusal Meslek Standardında atıfta bulunduğu çevirmenlik mesleğinin tanımı şöyledir:

“Çevirmen (Seviye 6), ilgili mevzuat ve/veya sözleşme, İSG önlemleri, kalite standartları ve hizmet prosedürleri çerçevesinde çeviri süreçlerinin iş organizasyonu ile hazırlık faaliyetlerini gerçekleştiren; sözlü çeviri, işaret dili çevirisi ve/veya yazılı çeviri faaliyetlerini yürüten ve bireysel mesleki gelişimini sağlayan nitelikli kişidir. Çevirmen (Seviye 6), yazılı çeviri hizmetlerinin sunulduğu durumlarda; bir dildeki çeşitli nitelikte belgelerin, fikir ve sanat eserlerinin, çeşitli medya ve çoklu ortam materyalleri içeriğinin, diğer bir erek (hedef) dile aktarılması ve yerleştirilmesi çalışmalarını; sözlü çeviri hizmetlerinin sunulduğu durumlarda, farklı dili/dilleri konuşan katılımcıların bulunduğu toplantı, konferans gibi ortamlarda ve görüşmelerde katılımcılar arasında, bir dildeki sözlü iletilerin ardıl veya simultane olarak erek (hedef) dile/dillere aktarılması faaliyetlerini; işaret dilinin kullanıldığı ortamlarda, bu dilde iletilenleri sesli dile, sesli veya yazılı bir dille ifade edilen içeriği de işaret diline çevirmeye yönelik faaliyetleri yürütür. Çevirmen (Seviye 6), çeviri sürecinde üstlendiği bölümün uygulama ve yönetiminden sorumludur. Bu kapsamda işin niteliğine göre bazı durumlarda ekip çalışmasının aktif bir üyesi olarak çalışır” (MYK Ulusal Meslek Standardı, 2013).

Yukarıda görüldüğü üzere, MYK'nın hazırladığı bu metinde, çeviriyi alışlagelmiş eksik tanımlarından sıyrarak, farklı iki çeviri alanı olan yazılı ve sözlü çeviriyi ayrı ayrı ele alarak çok daha detaylı ve akılcı bir meslek tanımı oluşturduğu açıktır. Özellikle son dönemde revaçta olan işaret dili çevirmenliğini dahi kapsayacak detaylarla bilgi veren bu 25 sayfalık rapor, çeviri sürecinde çevirmenin günümüzde bir ekip içerisinde gerekirse alacağı aktif role de vurgu yapması bakımından önemlidir. Ayrıca bu bilgilere tamamlayıcı olarak Mesleğin Uluslararası Sınıflandırma Sistemindeki Yeri, Sağlık, Güvenlik ve Çevre ile ilgili Düzenlemeler, Meslek ile ilgili Mevzuat, Çalışma Ortamı ve Koşulları, Mesleğe ilişkin Gereklilikler gibi başlıklarla birlikte meslektaşının diğer unsurları olan Meslek Profili, Görevler, İşlemler ve Başarım Ölçütleri, Kullanılan Araç, Gereç ve Ekipman, Bilgi ve Beceriler, Tutum ve Davranışlar ve Ölçme, Değerlendirme ve Belgelendirme bölümlerine de

yer vermiştir (MYK Ulusal Meslek Standardı, 2013). Bununla birlikte, “Ölçme, Değerlendirme ve Belgelendirme” başlığının altını dolduracak bir uygulama şu ana dek yapılmamış ve bu raporda değinilmemiştir; yalnızca bu başlık altında “ulusal yeterliliklere göre belgelendirme amacıyla yapılacak ölçme ve değerlendirme, gerekli çalışma şartlarının sağlandığı ölçme ve değerlendirme merkezlerinde yazılı ve/veya sözlü teorik ve uygulamalı olarak gerçekleştirilecektir” denmiştir (MYK Ulusal Meslek Standardı, 2013). Meslekleşmenin tam anlamıyla gerçekleşebilmesinin vazgeçilmez olan bu temel basamağı atlayabilmek için belgelendirmeye yönelik standart bir sınavın uygulanabilmesi amacıyla bu ibarelerin tasarıdan çok ileri tarihlere atılmadan en kısa sürede uygulamaya geçmesi oldukça önemlidir. Aksi takdirde diğer eksik parçalar grubunda yerini alacak, meslekleşme yolundaki bu kayda değer çabalar tümünden faydasız hale gelecektir. Bunun kısa sürede yapılacağını var saydığımızda, “sektörde öne çıkan dernek yöneticileri, kurumlar ve önemli akademisyenlerin katkılarıyla hazırlanan bu standart çevirmenlik mesleğinde yıllardır süregelen tanımsızlık, meslek ve kalite standartlarının eksikliği gibi temel sorunları çözmek adına atılmış önemli bir adımdır” (Köktürk, Odacıoğlu ve Uysal, 2015: 258).

Kısaca özetleyecek olursak meslek olabilmenin boyutlarının birçoğunu elinde bulundursa bile, çevirmenlik Türkiye’de meslek olan diğer uzmanlık alanları gibi meslek odalarına, devlet tarafından düzenlenen sistemli yasalara, yeterliliğin ispatı için gereken sertifikasyona bu rapor hayata geçmediği takdirde sahip değildir. Bu da melekleşmeye gidemeyen çevirmenlerin, ucu bucağı olmayan mesai saatlerinde, çoğu defa yeterli zamanı ve ücreti elde etmeden, aile ve sosyal hayatından kırsarak toplumda saygın bir yeri olmayan bir işi sürdürmesine sebebiyet vermektedir.

1.3. İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye’deki Çevirmen Hakları ile Çevirmen ve Çevirmenlikle İlgili Altyapısal Veriler

Yukarıdaki bölümde Türkiye’deki çevirmenlerin hangi mesleki şartların ve hukuki boyutların içerisinde olduğuna dair yapılan vurguları inceledikten sonra, dört farklı boyut olan istenen çevirmen yeterlilikleri, çeviri becerilerini ölçen yeterlilik sınavları, çevirmenlerin çalışma saatleri, koşulları ve ücretlendirmesi, çevirmenlikle

İlgili örgütlenmeler ek bilgilerle beraber gösterilemeye çalışılacaktır. Türkiye’de karşılaşılan çevirmen koşullarını farklı iki gelişmiş ülke olan İngiltere ve Amerika ile karşılaştırma güdüsü her iki ülkenin de çok uzun yıllardır bu bağlamda oturmuş bir sisteme sahip olmasından ileri gelmektedir. Dolayısıyla, ülkemize emsal oluşturması bakımından benzer verilerin üç ülkede sunumu ile karşılaştırılıp analiz edilmesi hedeflenmektedir:

Tablo 3: Yurt Dışındaki Gelişmiş Ülkelerdeki ve Türkiye’deki Çevirmen Hakları ile Çevirmen ve Çevirmenlikle İlgili Altyapısal Veriler	
1-İstenen Çevirmen Yeterlilikleri	
Türkiye	İstenen yeterlilik kurumlara göre farklılık göstermektedir. Devlet kadroları için 2 Yıllık Çeviri ile İlgili bölümlerin yanı sıra Mütercim-Tercümanlık Bölümü ya da Dil ve Edebiyat Bölümlerinden herhangi birinden mezun olmak ve KPSS ’den ve genel bir dil sınavı olan YDS’den yeterli puanı almak; çeviri büroları için yukarıdaki şartlarla birlikte istenen özel şartlar ve deneyimi karşılamak, noter için dil bildiğini bir şekilde (YDS SINAVI ya da dille ilgili bir bölüm diplomasıyla –çevirmenlik bölümü ile ilgili olmak zorunda değil) ispat etmek yeterli olmaktadır.
Amerika	ATA (American Translators Association- (Amerika Tercümanlar Derneği) sınavına başvurma koşulu olarak herhangi bir alandan en az lisans seviyesine sahip olmak ve belgelerle desteklenebilir en az 2 yıl çevirmenlik tecrübesine sahip olmak, eğer lisans derecesi yoksa en az kanıtlanabilir şekilde 5 yıl çevirmenlik deneyimine sahip olmak (Uysal, 2017: 44)
İngiltere	DIP TRANS (Diploma Translation-Çeviri Diploması) sınavına girebilmek için en az 19 yaşında ve kaynak dilde herhangi bir alanda lisans veya tercümanlıkla ilgili üniversite diplomasına sahip olmak (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015: 61)
2-Çeviri Becerilerini Ölçen Yeterlilik Sınavı	
Türkiye	Çeviri becerilerini ölçen özel bir sınav bulunmamaktadır. Çeviri edinçlerini değil genel olarak okuduğunu anlamayı içeren farklı dillerde (İngilizce, Almanca vb.) YDS SINAVI bulunmaktadır. YDS SINAVI içerisinde sadece orta seviyede varsayılabilir, herhangi bir alana özel olmayan 6 tane (3 tanesi İngilizceden Türkçeye, 3 tanesi ise Türkçeden İngilizceye çeviri bilgisini ölçtüğü düşünülen) çeviri sorusu bulunmaktadır.
Amerika	ATA- American Translators Association (Amerika Tercümanlar Derneği)’in yaptığı yeterlilik sınavından başarılı olmak ve sertifikasını almaya hak kazanmak (Uysal, 2017: 37)
İngiltere	CIOL-Chartered Institute of Linguists’ (İmtiyazlı Dilbilimciler Enstitüsü) ’in yaptığı yeterlilik sınavını geçmiş olmak ve diplomasını almak (Uysal, 2017: 44)
3-Çevirmenlerin Çalışma Saatleri, Koşulları ve Ücretlendirme	

Türkiye	<p>Çeviri bürosunda çalışanların mesai saatleri 8.00-17.00 arası olarak bilinmektedir, fakat duruma göre fazla mesai yapabilmekte veya esnek mesai saatleri uygulanabilmektedir.</p> <p>Evden çalışanlar çalışma saatlerini kendileri belirlemekte, noterde ya da adliyede çalışanlar talep olması durumunda çalışmaktalar.</p> <p>Çalıştıkları kuruma göre alınan ücret değişmektedir. Tercüme bürolarında yaptığı çevirideki kelime ya da harf başına büronun çevirmene yüzdelik olarak öngördüğü meblağa geçerliyen, noterde ve adliyede iş olduğunda çalışan çevirmenlere devlet tarafından belirlenen ücretin yarısı verilmekte, serbest, internetten çeviri yapanlar ise kendi ücretlerini kendileri belirleyebilmektedir.</p> <p>Ayrıca, çeviri bürolarında çoğunlukla Tüçed'in yazılı, sözlü, simultane ve diğer çeviri türlerinde fiyatlandırma ve saate ilişkin bilgileri baz alınmaktadır (T. C. İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015: 20)</p> <p>(“Mütercim Tercüman 2019 Maaşları ve Çalışma Şartları”, 2019).</p> <p>Türkiye’de memur kadrosundaki çevirmenlerin 2019’un güncel verilerine göre normal memur maaşlarıyla ücretlendirildiği çalıştığı kuruma göre; “üniversitelerde memur olarak çalışanların yaklaşık olarak 3.750 TL, kamu kurumu projelerinde çalışanların ise 3.000 ile 10.000 TL, sivil toplum kuruluşlarında görev yapanların ise 3.000 ile 6.000 TL arasında” maaş aldıkları görülmektedir (“Mütercim Tercüman 2019 Maaşları ve Çalışma Şartları”, 2019).</p>
Amerika	Yıllık 45.430 Dolar civarında kazan-maktadırlar (Çeviri Kitabı)
İngiltere	<p>Kurum içi çalışan çevirmenler 9.00-15.00 arası çalışır.</p> <p>Günlük bir çevirmen 2000 ila 3000 kelime çevirir.</p> <p>Serbest çevirmenlerin ücretleri genellikle kelime sayısına göre belirlenir.</p> <p>Sözlü çevirmenlerin saatlik ücreti 30-40 Euro arasındadır. (Çeviri Kitabı)</p> <p>İngiltere yayınevleri, çevirmenlere çevrilen kitabın sattığı kopya üzerinden ek ödemeler de yapmaktadır (Köktürk ve Ak, 2013:720).</p>
4- Çevirmenlikle İlgili Örgütlenmeler	
Türkiye	<p>1-Türkiye Çevirmenler Derneği,</p> <p>2-Çeviri Derneği,</p> <p>3-Çeviri İşletmeleri Derneği,</p> <p>4-Çevirmenler Meslek Birliği (Çev.-Bir),</p> <p>5-Kitap Çevirmenleri Meslek Birliği,</p> <p>6-Türkiye Konferans Tercümanları Derneği,</p> <p>7-Oyun Yazarları ve Çevirmenleri Derneği,</p> <p>8-Mütercim-Tercümanlar Derneği</p> <p>9-Nitelikli Uluslararası Çevirmenler, Dil ve Çeviri İşletmeleri Federasyonu (Uysal, 2017: 138,140,141,142,143,144,145)</p> <p>Türkiye’de Çevirmenler Meslek Odası Birliği yoktur, sadece 2012’de teklifi yapılmıştır (Uysal, 2017: 148).</p>
Amerika	<p>1-ATA –American Translators Association (Amerika Tercümanlar Derneği)</p> <p>2-ATA ID: Interpreters Division Of The American Translators Association (Amerika Tercümanlar Derneği-Sözlü Çevirmenler Birimi)</p> <p>3-ATA MD- Medical Division Of The American Translators Association (Amerika Tıp Tercümanları Derneği)</p>

	4- ATA TCD-American Translators Association Translation Companies Division (Amerika Tercümanlara Derneği- Yazılı Çevirmenler Birimi) (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015: 63)
İngiltere	1-APCI- Association of Police & Court Interpreters (Polis ve Mahkeme Tercümanları Derneği) 2-CIOL- Chartered Institute of Linguists (İmtiyazlı Dilbilimciler Enstitüsü) 3-ITI-Institute of Translation & Interpreting (Mütercim Tercümanlık Kurumu) 4-NUPIT- National Union of Professional Interpreters and Translators (Uluslararası Profesyonel Çevirmenler ve Tercümanlar) (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015: 66) İngiltere yayınevleri, çevirmenlere çevrilen kitabın sattığı kopya üzerinden ek ödemeler de yapmaktadır (Köktürk ve Ak, 2013:720).
5-Ek Bilgi	
Türkiye	Türkiye’de Uygulamalı İngilizce ve Çevirmenlik gibi 2 yıllık çeviri bölümlerinin yanı sıra, 4 yıllık çok köklü ve yakın geçmişte kurulan birçok mütercim-tercümanlık lisans, yüksek lisans ve doktora programı mevcuttur. Bu programların ürettiği ya da aşağıdaki birliklerin ya da derneklerin oluşturduğu yerli bir sınav bulunmamakla beraber, Boğaziçi ve Hacettepe gibi üniversitelerin ilgili bölümleri köklü ve birikimli ilk kurulan bölümler olması sebebiyle özellikle diplomaları önemli bir referans sayılmaktadır. (Ayrıca Türkiye’de ATA eğitim komitesi tarafından kabul edilmiş mütercim tercümanlık bölümleri; Boğaziçi, Hacettepe, İstanbul, Bilkent ve Yıldız Teknik Üniversiteleridir.) Noterde çalışan memurların dil bilme zorunluluğu yoktur. Aynı şekilde noter başkanlığı yapan kişiler hukuk alanından mezunlardır.
Amerika	Eğitimde iki yıllık yüksekokullar, 40-80 saatlik eğitim veren yerel ve de resmî kurumlar, üniversitelerde derecesiz sertifika eğitimi, yüksek lisans ve lisans eğitimi de dâhil, internetten ve uzaktan eğitim veren kurumlarla birlikte ciddi bir çeşitlilik bulunmakla birlikte yazılı ve sözlü çevirinin farklı sertifikasyonu bulunmaktadır (Uysal, 2017: 35) Bazı eyaletlerde çevirmenler noter olabilmektedir (Çeviri Kitabı),
İngiltere	Farklı çeviri uzmanlık alanları için sınavlar; örneğin kamu hizmetleri tercümanlığı, hukuk tercümanlığı, konferans tercümanlığı sınavları... (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015: 61) Farklı üniversitelerde lisans ve lisansüstü düzeyde çevirmenlik eğitim veren bölümler ve ayrıca çevirmenleri koruyan köklü kurumlar bulunmaktadır (Uysal, 2017: 62,63).

Yukarıdaki tablodaki alt başlık verilerini incelediğimizde, çevirmenlik mesleğini yapabilmek için istenen çevirmen yeterlilikleri bakımından Amerika ve İngiltere’de daha oturmuş, çeviri mesleğine özel ve köklü çeviri derneklerinin hazırladığı bir sınav (ATA, DIP- TRANS) olduğunu görebiliriz. Türkiye’de ise bu mesleğe özel

olmayan ve YÖK tarafından genel bir dil puanı almak isteyen öğrenci ve akademisyenlerin girdiği çeviriye özel değil de salt dil sınavı (YDS) olduğunu, bunu da bu mesleğe talip olan kişinin Türkiye’de talep edilirse gireceği ülkemize ait nadir dil sınavlarından olduğunu belirtebiliriz. Bu durum Türkiye’deki olumlu gelişmelere rağmen, eskiden ağırlıkla bulunan anlayışı gün yüzüne çıkararak yani çeviriyi yabancı dil bilen herkesin yapabileceği anlayışının hala var olan hakimiyetini göstermektedir. İstenen yeterliliklerde ayrıca İngiltere ve Amerika’da bu sınavlara girebilmek için ön koşul olarak herhangi bir daldan lisans mezunu olmak ve bu alanda belgelenebilir deneyimi olmak gibi eleyici kurallar yer almaktadır. İngiltere’de bu kurallara ek olarak en az 19 yaşında olmak gibi sınava dair yaş normu konmuştur. Türkiye’de ise var olan kuralların çeviri mesleğine özel olmadığı, sadece dil bildiğini bir şekilde kişiler gösterebilir diye hazırlanmış bir sınav bulunduğunu bu sınava girebilmek için bir yaş kotasının bulunmadığını görmekteyiz.

İkinci olarak tabloda gelişmiş olan iki ülkede çeviri becerilerini ölçen yeterlilik sınavlarına girebilmek için tablodaki ilk bölümde değinilen lisans diploması, deneyim şartı ve İngiltere’de ise yaşla ilgili ön koşullar görmekteyiz. Buna karşın Türkiye’de çevirmenliğe özel sınav olmadığı gibi Türkiye’deki çeviri derneklerinin aralarında sistemli entegre olmadıkları için buna bir katkı sağlayamadığını görmekle beraber, dil bildiğini bir şekilde göstermek (ki bu da dilbilimcilerce tartışılmaktadır) isteyen kişilerin sınava girmelerinin özel bir normundan bahsetmek mümkün değildir.

Tabloda üçüncü olarak, ulaşılabilen bilgilere bakacak olursak çevirmenlerin çalışma saatleri, koşulları ve ücretlendirme açısından her üç ülkede farklılık gösterdiğini saptamaktayız. İngiltere’de kurum içi çalışan çevirmenlerin 9.00-15.00 arası mesai yaparken Türkiye’de çeviri bürolarında 8.00-17.00 mesaisinin geçerli olduğu söylenebilir de çeviri bürosu talep ettiği takdirde daha uzun çalışma saatlerinin var olduğu bilinmektedir. Veya büronun çevirmen alımı yapmadan önce esnek saatler çalışma koşulunu öne sürebildiği söylenebilir. İngiltere’de günlük olarak bir çevirmen 2000 ila 3000 kelime çevirirken, Türkiye’de 1000 punto tek bir sayfa sayıldığı için

bu oranın büyük olasılıkla daha fazla olduğu tahmin edilmektedir (Tüçed’ in güncel listesine bakınız). Amerika’da adli kurumlarda, noterlikte, hastanede ve diğer kurumlarda çevirmenlik yapanların kuralları farklı eyaletlerde farklı normlar dâhilinde yürütüldüğü bilindiği için yine bu konuyla ilgili standart bir bilgiye ulaşılamamıştır. Sadece adli kurumlar ve hastanede çalışan çevirmenlerin çevirisini yaptıkları kişilere olan davranışlarına kadar aynı kurumlarda çalışan kıdemli çevirmenlerden stajyerlik eğitimi aldıkları bilinmektedir (Çeviri kitabı). İngiltere’de serbest çevirmenler Türkiye’deki gibi kelime sayısına göre ücretlendirilmekte, sözlü çevirmenler ise aynı ülkede yaklaşık 30-40 Euro arasında kazanmaktadır (Çeviri Kitabı). ABD ile alakalı ücretlendirmeye dair ulaşılan bilgilere göre çevirmenler yılda 45.430 Dolar civarında kazanmaktadır (Çeviri Kitabı). Türkiye’de kamuda memur olarak çalışan çevirmenlerin (biraz daha şanslı kesimi temsil eden) devlet kadrolarındaki belli başlı yerlerdeki çevirmenler olduğu bilinmektedir. Türkiye’deki memur kadrosunda çalışan çevirmenlerin 2019’un güncel verilerine göre normal memur maaşlarıyla ücretlendirildiği çalıştığı kuruma göre; “üniversitelerde memur olarak çalışanların yaklaşık olarak 3.750 TL, kamu kurumu projelerinde çalışanların ise 3.000 ile 10.000 TL, sivil toplum kuruluşlarında görev yapanların ise 3.000 ile 6.000 TL arasında” maaş aldıkları görülmektedir (“Mütercim Tercüman 2019 Maaşları ve Çalışma Şartları”, 2019). Türkiye’de ayrıca noterliklerde, adliyede çalışan çevirmenlerin, devlete kesilen harçlar haricinde belirlenen paranın yüzde ellisini aldığı, geri kalanın kuruma bırakıldığı bilinmekte, çeviri bürolarında ise hizmet verilen dile özel (nadir ya da yaygın bilinen diller bağlamında) ve nispeten yazılı çevirilerde çevirmene çok cüzi bir miktar kalacak şekilde ücretlendirildiği bilinmektedir. Özel sektörde Türkiye’de çevirmenlerin “1.500 TL ile 5.000 TL arası maaş alabildiği” (“Mütercim Tercüman 2019 Maaşları ve Çalışma Şartları”, 2019) bilinmekle beraber, özel kurumların kendi özel kurallarına göre çalışma ve ücretlendirme tasarrufu bulunduğu unutulmamalıdır. Bu konuya ilişkin olarak Tüçed’in hazırladığı fiyat listesinde dillere ve sözlü, yazılı, simultane, deşifre, tapaj ve dizgi farklı çeviri türlerine göre yapılan ayırım dik-

kat çekmektedir (Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015: 20). Bununla birlikte Türkiye için asıl sorulması gerekenin ücretlendirme konusunda listeleme yapan Tüced' in çevirmene hak ettiği ücretlendirmeyi yapıp yapmadığı olacaktır. Bu bürolarda, elektrik, su, kartuş, makine tamir masrafları, devlete ödenen vergi ve harçlar da bahane edilerek çevirmene ailesini hatta kendisini geçindiremeyecek ücretlendirmelerin yapıldığı hala bilinen bir gerçektir ki burada bu işi icra edenlerin çoğunlukla ek iş icra etmek zorunda oldukları bilinmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de özel görevler hariç, farklı kurumlarda aynı iş olan çevirmenlik mesleğini yapan kişiler arasındaki adaletsiz ücret dağılımı dikkatlerden kaçmamakta, bununla alakalı gerekli adımların atılmaması ön plana çıkmakta, özel bazı çalışan meslek mensuplarının toplumda edindiği geri plandaki sosyal kimlik, hak ettiği saygıdan yoksun yaşamaları üzücü sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Tabloda dördüncü başlıkta verilen meslek örgütlenmelerini değerlendirecek olursak, Türkiye'de toplam 9, İngiltere ve Amerika'da 4'er tane dernek ve birlik adı altında örgütlenmeler görmektedir. Burada önemle dikkat çekmekte olan unsur ise örgütlenmelerin gücünü sayıdan değil de etki ve üye sayılarından aldıklarıdır. Sonuçta etkisiz durumdaki örgütlenmelerin misyonlarının hakkını verebilmeleri çok güçtür. Sakine Eruz, Türkiye'de çevirmenlik mesleğinin kavuşmadığı statüye değindiği ve çeviri derneklerini incelediği bir çalışmada Türkiye'deki Çeviri Derneklerinin üye sayılarının yeterli olmadığını bildirmektedir (Eruz, 2012: 18). Bu durum yurt dışındaki gibi farklı çeviri ve çevirmen türlerini temsil eden azımsanmayacak sayıdaki Türkiye'deki bu derneklerin neden Türkiye'deki meslek erbabı için norm, mevzuat, sosyal hak ve özgürlük çözümleri ve mesleğe özel sınav üretmede yetersiz kaldığını adeta gözler önüne sermektedir. Çünkü, İngiltere ve Amerika'daki derneklerin bu mesleğe ön koşul olacak sınavları yapabilecek derecede birikime ve alt yapıya sahip olduğunu görmekteyiz. Örneğin Amerika'da 1959 yılında kurulan ATA dünya çapında 95 ülkeden 11.000 kadar üyeye sahipken, İngiltere'de 1910 yılında kurulan CIOL / IOLET farklı kategorilerde 5300 farklı üyeye sahip oldukları ve gerektiğinde çevirmenlerin haklarını korudukları bilinmektedir (Uysal, 2017: 36, 63).

Dördüncü olarak tablodaki ek bilgileri incelediğimizde verilen üç ülkede de çevirmenlik eğitimi veren 2 ve 4 yıllık, lisansüstü ve doktora programları olduğunu, Amerika'da farklı olarak eyaletlerde çeşitlilik gösteren birtakım eğitimler, 40-80 saat arası yerel ve resmi eğitim veren kurumlarla, derecesiz lisans ve yüksek lisans eğitimi verildiği ve bu eğitimlerin hepsinin uzaktan ve internetten yapılabildiğini görmekteyiz (Uysal, 2017: 35). İngiltere'de ise farklı çeviri alanlarında verilen lisans ve yüksek lisans eğitimlerinin ve alanlaşmanın mesleğin etiği ve geleceği açısından önem arz etmesi bakımından takdirle karşılanması gerekmektedir. Çünkü, Türkiye'de lisans ve yüksek lisans derecelerinde alanlaşma ile ilgili olarak çoğunlukla bir alanlaşmadan bahsedilemezken, sadece Boğaziçi Üniversitesi'nde tezsiz yüksek lisans programı olarak Konferans Çevirmenliği bulunmaktadır. Ek bilgiler arasında en dikkat çekici olanlardan bir tanesi ise, Türkiye'de de uygulanmasını yerinde bulduğumuz, Amerika'nın bazı eyaletlerinde geçerli olan bir uygulama olan çevirmenlerin noter olabilmeleridir. Türkiye'de bu durumun gerçekleşebilmesini istememizin en önemli dayanağının ise noterlerimizin hukuk bölümü mezunu ve dil bilmesi zorunlu olmayan kişiler olmaları; bu kurumlarda çevirmen bilirkişisi olarak görev alan çevirmenlerimizin üstünde dil bilmedikleri halde imza ve onay yetkisine sahip amir konumunda görünmeleridir.

Sonuç

Ulaşılan bilgiler dahilinde özellikle 2013 sonrası getirilen Meslek Standardı Raporu sonrası oluşan olumlu gelişmelerle beraber, Türkiye'deki çevirmenlerin meslekleşme, mesleki saygınlık ve yeterlilik, ücretlendirme, çalışma saatleri ve şartları, sosyal haklarının korunması, örgütlenmesi ile ilgili güncel durum ve sorunlar ek bilgiler de dahil olmak üzere yukarıda detaylı şekilde sunulmuştur. Teşhis edilen ilk sorun Türkiye'de çevirmenlik mesleğinde standartlaşma ve sertifikasyonun ilk şartı olan mesleki yeterlilikleri ölçebilen çeviriye özel bir sınavın bulunmamasıdır. Bu sorun, çeviri dernekleri ve ilgili üniversite birimlerince bir sınavın hazırlanmasıyla ber-

taraf edilebilir. Verilerden elde edilen diğerk bir problem ise kanunumuzda çevirmenlerle ilgili hak ve özgürlükleri belirten maddelerin yetersizliğı ve tek bir çatı altında toplanamamasıdır. Bu sorunun çözümüne ilişkin olarak sadece devlet ve diğerk serbest kuruluşlarda ve farklı alanlarda çalışan çevirmenlere özel yeni bir çeviri mevzuatı oluşturulması gündeme getirilebilir. Ayrıca; meslekleşme konusunda yapılan çalışmaların üniversite, dernekler iş birliğı ve devlet eliyle hayata geçirilmesi konusunda geç kalındığının yeteri kadar fark edilememesi diğerk önemli bir problemdir. Bu durumun hızlı şekilde son bulabilmesi için meslekleşme açısından geç ama önemli bir gelişme olan 2013 Meslek Standarttı Raporu'ndaki tüm başlıkların hızla hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu durumu altyapısal olarak çözmek açısından diğerk bir problemi teşkil eden üniversitelerde önlisans, lisans, yüksek lisans, doktora derecesinde çeviribilim bölümlerinin yeteri kadar yaygın olmaması sorunu ele alınabilir. Aynı zamanda alt çeviri alanlarına ait (simultane, konferans, işaret dili, toplum çevirmenliğı vb.) alanlaşma ve sertifikasyonunun ulusal ve uluslararası bağlamda yeterli ve yaygın olmaması durumlarına binaen üniversitelerde önlisans, lisans, yüksek lisans, doktora derecesinde çeviribilim bölümlerinin yaygınlaştırılması, alt çeviri alanlarına ait (simultane, konferans, işaret dili, toplum çevirmenliğı vb.) eğitimlerin lisans seviyesinden itibaren başlatılması gerekmektedir. Bu vizyonun tüm üniversitelerde, tüm çeviribilim bölümlerinde yaygınlaştırılması, aynı zamanda ulusal ve uluslararası bağlamda daha tanınır ve yeterli seviyede sertifikasyon çalıştayları ve projeleri yapılması, yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca, bu bağlamdaki tüm çalışmaların uluslararası nitelik ve milli kimlikle akreditasyonu yapılır hale getirilmesi ve böylece işlerliğinin temin edilmesi sağlanmalıdır. Son olarak çevirmenliğinin mesleki saygınlık açısından hak ettiğı konuma gelememesi ve toplumda gerçek bir değer görmemesi problemini çözebilmek için farklı alanlara ait (yazılı/sözlü) çevirmenlerle ilgili derneklerin meslek odalarına dönüştürülerek daha etkili hale getirilmesi önerilebilir.

Kaynakça

- Atay, Ş. Y., (2015) Kamu görevlileri toplu sözleşmesinin hukuki niteliği. *Amme İdaresi Dergisi*. 48 (3) 1-39.
- Çalışkan, M., (Mart 2018). 657 ye tabi kurumlar ve 657'ye tabi olmayan kurumlar hangileridir? <http://www.sgkhocasi.com/kurum-tercihi-yapacaklar-dikkat657ye-tabi-olmayan-kurumlari-bilmelisiniz.html>,19 Mayıs, 2019.
- Çeviri Kitabı, (T. y.) Yurt dışında çevirmenlerin çalışma koşulları. <http://www.ceviriki-tabı.com/cevirmenler-ne-isler-ceviriyor/yurt-disinda-cevirmenlerin-calıma-kosulları/>,15 Mayıs, 2019.
- Eruz, S., (2012). Çeviri derneği ve Türkiye’de çevirmenlik mesleğinin statüye kavuş (a)ma (ma)sı üzerine on üç yıllık gel gitli bir öykü, *Avrupa Birliği Bakanlığı Çeviri Platformu*. İstanbul, 17-23.
- Güler, İ., (2015). Fikri hukuk bağlamında çevirmen hakları. www.goguslaw.com,14 Mayıs, 2019.
- Kılınç, A., (2007). *Üniversite seçiminde öğrenci yönelimlerini etkileyen faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Köktürk, Ş ve AK, E., (2013). Küreselleşme çarkında Avrupa birliğinin çok kültürlülük ve çok dillilik çabaları. *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*. 5, 71.
- Köktürk, Ş., Odacıoğlu, C. ve Uysal, N., (2015) *Meslekleşme* açısından Türkiye’de çevirmenliğin mevcut durumu, sorunlar ve çözüm önerileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(36), 257-266.
- Kurt, M., (2012). *Çeviri ve çevirmenlik mesleğinin hukuk muhakemeleri kanunu ve ceza muhakemesi kanunundaki yeri*. Avrupa Birliği Bakanlığı Çeviri Platformu. İstanbul, 47-59.
- Mütercim tercüman 2019 maaşları ve çalışma şartları*. <https://www.isinolsa.com/kamu-personel-alimlari/mutercim-tercuman-2019-maaslari-ve-calisma-sartlari-h27223.html>, 25 Ağustos, 2019.
- Myk ulusal meslek standardı. (2013). *Resmî Gazete* (Sayı: 28543 (Mükerrer). <http://www.ceviriblog.com/2013/01/30/myk-ceviride-meslek-standardi-aciklandi/>,30 Ocak, 2019.

- T. C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Dairesi Başkanlığı. (2015). Türkiye’de çevirmenlik mesleği araştırma raporu (güncellenmiş 2. versiyonu). <http://www.igb.gov.tr/Kutuphane/%C3%87EV%C4%B0RMENL%C4%B0K%20RAPORU14.10.2016.pdf>, 26 Mayıs, 2019.
- Tezcan, D., (2014). Tercümandan yararlanma hakkı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 52 (01), <http://dergipark.gov.tr/ausbf/issue/3109/43044>.
- Uyap Mevzuat ve İçtihat Programı, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/>, 25 Ağustos, 2019.
- Uysal, N., (2017). *Çevirmenlikte meslekleşme ve çevirmen sertifikasyonu*. Gece Kitaplığı: Ankara.
- Üstün, G., (2001). *Fikri hukukta işleme eserler*. İstanbul: Nadir Kitap.